

považován za jednoho z nejnadanějších žurnalistů a nejvzdělanějších spisovatelů a za výtečného znalce slovanských jazyků. Podstatnou část jeho tvorby zaujímají prozaické překlady ze slovanských literatur, především z polštiny (cyklus povídek J. Dobrzánského Doma i za mořem, časopisecké příspěvky), dále z ruštiny (Bela z Lermontovova Hrdiny našeho věku) a z ukrajinštiny. Přeložil i Turgeněvovu veselohru Venkovanka. Náměty povídek překládaných z polštiny se často dotýkaly polské revoluce a osudu emigrantů, kterým pomáhal při jejich odchodu z Polska přes Prahu; po jazykové stránce byly obratné a plynulé.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: A. Prachovský, A. Št. Jičínský, A. Št. Prachovský, Kilián Chroust (Rachejtle), Mefisto (Humorist. listy), Prachovský; A. Štr., J., J-y, -ý (Lumír). ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedník; Čes. včela (1848, dub.); Diblík (1855); Hlas (1865); Humorist. listy (60. léta); alm. Lada Nióla (1855, B Při rozchodu měj se blaze); Lit. listy (1865); Lumír (1853–55; 1855 P Sokové, překl. M. J. Lermontov: Bela); Nár. listy (1864); Pražské noviny (od 1851); Rachejtle (Jičín); Zlaté klasy (1856); – posmrtně: sb. Nový deklamátor (1879); ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pustý dům (P 1856). – *Překlady*: A. Szedler: Semeňko (1859 ← Pražské noviny 1859); J. Dobrzánski: Rodina nájemníková (1863) + Povstanci (1863) + Vyhnanci (1963) + Dvě ženy (1863) + (souborně) Doma i za mořem (1863). ■ SCĚNIC-KY. *Překlady*: A. P. J. Krüger: Slečna manželka (1860); J. Szujski: Eliška Ostrožská (1860); I. S. Turgeněv: Venkovanka (1866). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Rachejtle (1854; 1. a 2. sv. s V. Č. Bendlem a J. Grosem), Diblík (1855, s J. Grosem), Pražské noviny (asi 1855), Humorist. listy (24. 3. – 24. 12. 1863), Nár. listy (8.–10. 12. 1867), Hlas (16.–27. 7. 1868). ■

LITERATURA: ● o Š. tiskových procesech: an., NL 7. 10. a 8. 12. 1863; an., Hlas 7. 10., 28. 11. a 8. 12. 1863, 13. 2. a 25. 4. 1864 ●; J. N. (Neruda): ref. překl. insc. I. S. Turgeněv: Venkovanka, NL 2. 6. 1866 → České divadlo 2 (1954, s. 115); ● nekrology: an., NL 21. 1. 1877; an., Posel z Prahy 21. 1. 1877; an., Světozor 1877, s. 47 ●; A. Melišová-Körschnerová: Spisovatelovo věno, Koleda 1877, s. 107 a pokr.; J. R. Vilímek in Ze zašlých dob (1908); an.: k 80. výr. nar., NL 13. 3. 1911 (večerní vyd.); F. Pátek: Dopis J. Grose A. Š., ČMF 1913, s. 56; F. Střežek: Šotek a Diblík, Zvon 17, 1917/18, s. 614 a pokr. + Vybledlé obrázky literární, Zvon 1922, s. 216; V. Žáček in Ohlas polského povstání r. 1863 v Čechách (1935, s. 186); F. Střežek in Humorem ke zdraví a síle národa (1936, s. 123) + Humoristické časopisy čtyřicátých a padesátých let, roč. Chudým dětem (1941, s. tit. Z doby Boženy Němcové 1, s. 121); J. Páta: Vzpomínka na A. Š., Sokol 1941, s. 41 (i sep.); J. V. Frič in Paměti 2 (1960).

ks

Václav Štulec

* 20. 12. 1814 Kladno

† 9. 8. 1887 Praha

Básník překonávající pocit náboženského a společenského vykořenění programově objektivizujícími skladbami národně nabádavého zaměření; přední překladatel polské klasicistní a romantické poezie; politický a kulturní publicista vyhraněného národně katolického smýšlení, organizátor společenské a církevní spolkové činnosti.

Psal se též vlasteneckým jm. V. Svatopluk Š., v textech s náboženskou tematikou i V. Hyacinth Š., křestním jm. i v podobě Václav a Věnceslav, příjmením ojedinele Stulec, v matrice zapsán jako Stulz. – Narozen v rodině domkáře, zedníka a obecního staršího. V rodišti vychodil elementární školu, na přímluvu kněze K. Weiningera byl poslán na studie do Prahy. 1826–27 byl žákem týnské normální školy, od 1827 studoval na staroměstském Akademickém gymnáziu (učitelé J. Jungmann, F. J. Svoboda), kde se sblížil se skupinou vlastenecky orientovaných studentů (K. H. Mácha, J. B. Pichl, J. Podlipský, K. Sabina, A. Strobach, F. B. Trojan, kteří se scházeli ve Š. bytě a debatovali o literatuře a společenských událostech, zvláště o polském povstání 1830–31); 1830 vstoupil jako první student do právě založené Matice české. 1832 začal studovat tzv. filozofii (další přítel K. S. Amerling, B. Jablonský, A. J. Vrtátko, polský kníže-exulant J. Lubomirský). O prázdninách cestoval po Čechách (Jičín, Libuň), 1834 s Amerlingem na Moravu (v Brně setkání s F. C. Kampelíkem), Slovensko a do Uher (setkání s J. Kollárem), 1836 opět po Čechách (s hrabětem B. Sylva-Tarouccou) a Slovensku. Pod vlivem četby spisů B. Bolzana (později ho dokonce v Těchobuzi navštívil) se odvrátil od francouzského deismu a 1835 vstoupil do arcibiskupského semináře. 1839 byl vysvěcen na kněze a poté instalován jako kaplan do Kvílic u Slaného, kde působil i pedagogicky a osvětově (intenzivně se stýkal s kaplanem v Peruci, filantropem F. Danešem). Kvůli zdravotním problémům musel Š. z Kvílic odejít, od 1843 byl duchovním správcem v ústavu pro slepce pod Bruskou (tehdy udržoval styky s rodinami Fričových a Staňkových, K. Havlíčkem Borovským, J. Jirečkem, V. V. Tomkem, J. E. Vocelem a K. V. Zapem), od 1846 působil jako duchovní v ústavu choromyslných u sv. Kateřiny.

1847 založil časopis *Blahověst*, který měl kromě beletristických příspěvků reflektovat vztahy mezi církví, českým vlasteneckým hnutím a rakouským státem a upevňovat kult českých zemských světců jako protiváhu vůči uctívání J. Husa. 1848 byl Š. zvolen do Nár. výboru, výboru Lípy slovanské, účastnil se jednání Slovanského sjezdu (setkání s chorvatským biskupem J. Strossmajerem), spoluzaložil Katolickou jednotu a krátký čas vydával noviny *Občan*; t. r. se stal katechetou na staroměstském Akademickém gymnáziu, kde vyučoval i češtinu a dějepis (žáci mj. V. Hálek, J. Neruda, L. Quis, A. V. Šmilovský). Kvůli zpočátku vyčkávacímu a později legitimistickému postoji k nastávajícím politickým poměrům se rozešel s K. Havlíčkem (mj. přetiskl 1850 v *Blahověstu* z Vídeňského deníku denunciační článek *Výklady k epištolám kutnohorským*). 1850–51 a znovu po vydání tzv. evangelických patentů (1861) obhajoval své národně konfesijní stanovisko před reformovanými duchovními (B. V. Košut, Heřman z Tardy); 1851 podnítl s O. Czerninem a J. V. Jirsíkem sbírku na stavbu novorománského kostela sv. Cyrila a Metoděje v Karlíně. 1853 byl pro údajný požadavek odluky církve od státu úředně zastaven Š. časopis *Blahověst* (znovu povolen 1855), t. r. mu hrozilo kvůli tajným studentským literárním aktivitám propuštění z Akademického gymnázia (neuskutečnilo se díky příměluve arcibiskupa F. Schwarzenberga). 1859 pobýval Š. v Polsku, kde mj. podpořil soudobé uniatické snahy, 1860 byl zvolen za sídelního kanovníka kolegiátní kapitoly na Vyšehradě. Po vydání Říjnového diplomu založil 1861 proticentralisticky zaměřené noviny *Pozor*; pro kritické výroky o únorové ústavě byl obžalován za rušení veřejného pokoje a v tiskovém procesu 1862 odsouzen ke dvěma měsícům vězení; po propuštění byl na velehradských cyrilometodějských slavnostech zvolen členem Dědictví sv. Cyrila a Metoděje a oslavován jako hrdina. V 60. a 70. letech dal Š. podnět k založení tzv. Vyšší dívčí školy, Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta a družstva Katolického spolku tiskového *Vlast*; přednášel v Umělecké besedě a *Besedě učitelské* (o polské literatuře, B. Bolzanovi, J. Jungmannovi, F. F. Procházkovi, V. F. Durychovi, A. Mickiewiczovi, Z. Krasińském, i o svých překladech), přispíval do *Riegrova Slovníku naučného* hesly z oblasti církevní historie a pedagogiky. 1870 se stal vyšehradským proboš-

tem, dal přestavět zdejší proboštsství, kanovníké domy a kostel sv. Petra a Pavla (na jeho přestavbu poskytl 40 000 zl.), vysvěcení se však nedožil stejně jako realizace svého návrhu přeměnit vyšehradský hřbitov v čestné pohřebiště představitelů národního života. 1880 byl jmenován konzistorním radou krakovským a litoměřickým, 1881 (ne bez potíží) domácím prelátem papeže Lva XIII. Zemřel na rozedmu plic a dlouhodobou srdeční chorobu, již trpěl už od 50. let. Pohřben byl na Vyšehradském hřbitově (mši sloužil arcibiskup F. Schönborn); v závěti odkázal značné finanční obnosy Svatoboru, vyšehradské vikarii, chudým kněžím, chlapeckému semináři v Příbrami aj.

Výrazné společenské působení Š. doprovázela rozsáhlá literární, překladatelská, adaptační a ediční činnost. Jeho tvorba neustále nabádavým způsobem zpřítomňovala svár světa ideálních hodnot (konfesijně vyhraněné křesťanství, vlastenectví, svornost, láska k bližnímu, úcta k minulosti, sociální smír) se současnou neutěšenou společenskou a politickou situací doma i v ostatních slovanských zemích. Vidinu nové národní existence, založené na těchto ideálech, spojoval Š. s pojetím slovanské vzájemnosti, hledajícím hodnoty spíš než v dobovém rusofilství v polském mesianismu či ve vzdoru „malého národa“ (Slovinců a Chorvatů). Za filozofických studií uveřejňoval Š. v *Květech* drobnou reflexivní romantizující lyriku s přírodní a vlasteneckou tematikou (*Hvězdomá* aj.). S původní tvorbou bezprostředně souvisely jeho překlady polské romantické poezie (Mickiewiczova óda *Na mladost*, Konrád Wallenrod), jež v době po potlačení polského listopadového povstání uváděly do českého literárního kontextu témata národní rezistence a vášnivého odporu proti bezpráví. Za cest po Slovensku vznikl (patrně pod dojmem četby Byronovy *Childe Haroldovy* pouť) cyklus Š. básní *Na Tatrách a pod Tatrami* (tiskem až 1874 v *Sebraných spisech básnických*), v nichž písnovou formou (ohlasy Rukopisů) a čitelnou kollárovskou personifikací (matka–vlast, pěvec–národ) zobrazil především lokality legitimující česko-slovenskou vzájemnost (elegicky pojatá velkomoravská Nitra, husitský Muráň); celek vrcholil představou všeslovanské jednoty ve společné vlasti. Propojení básníka intimního a politického, typické pro celou Š. básnickou tvorbu, se nově tematizovalo ve sbírce *Pomněnky na cestách*

života, v níž se „konvenčně, ale upřímně obrátil od subjektivismu k uklidněnému názoru katolickému“ (A. Novák). Inspirován Kollárovou Slávou dcerou (forma cestopisu, komentáře – přímětky) a Čelakovského Růží stolistou (etická a vlastenecká dikce zkázněná klasicizujícím trochejským čtyřverším) reflektoval v oddíle *Mé vzdechy* svou konverzi, kterou chápal jako překonání intelektuálního omylu, v oddílu *Mé plesy* podal vizi světa proměněného křesťanstvím (a sociální i národní nápravou) v nový Jeruzalém; v nejrozsáhlejších oddílu *Mé hlasy*, básnickém cestopisu po českých a moravských pamětihodných místech, postavil proti rozpadu ideálních národních a konfesionálních hodnot odkaz minulých generací (spisovatelů, kněží, politiků; v Sebraných spisech básnických je rozmnožil o poslance a oslabil podíl postav z české mytologie), slavné dějinné události a velká literární díla; ve vysvětlivkách a přímětcích ještě připojil interpretaci takto pojatého obrazu českého světa. Alegorická sbírka *Harfa sionská*, vznikající 1863 ve svatojiršském vězení pod vlivem Byronových Hebrejských melodií a Herderovy statě O duchu hebrejské poezie, parafrázovala četné starozákonní příběhy (Daniel, Jeremiáš, Micheáš aj.) a žalmy se záměrem posilovat odolnost české společnosti vůči společenskému a politickému tlaku. V básních *Perly nebeské...*, novozákonním protějšku *Harfy sionské*, Š. parafrázoval evangelijní podobnosti (např. o zakopaně hřivně, marnotratném synovi) ve vztahu k náboženským a národnostním problémům Čech. Ve sbírce politické lyriky *Dumy české*, která vznikala ve vzrušené době táborů, kritizoval s patetizujícím mravně rozhořčeným gestem básníka-věštce (rétorický verš, inverze, perifráze, paralelismy a apostrofy) soudobé společenské dění (rakousko-uherské vyrovnání a následné centralizační tendence rakouské vlády v Předlitavsku, potlačení polského lednového povstání, postavení nemaďarských národností v Uhrách, politickou nesvornost v Čechách); záchranu spatřoval v důsledném přijetí tradičních hodnot. Elegický a zároveň tragický tón básní i poetické postupy sbírky mj. předznamenaly politickou poezii J. Nerudy a Š. Čecha. Š. byl také autorem mnoha básní s náboženskou tematikou (životy světců, veršované modlitby), které publikoval v katolických časopisech a v přílohách svých nábožensky vzdělavatelných prací; měly vyjít jako třetí svazek

Sebraných spisů básnických, knižně byl vydán pouze epický cyklus básní ze života sv. Anežky (*Z paláce a kláštera*). – Nečetná Š. próza (*Cesty milosti Boží*) zpracováním a zaměřením tvoří beletrizující doplněk k neobyčejně rozsáhlé původní, adaptační i překladové tvorbě katechetické (hodinky, veršované i neveršované modlitby), pastorální (katechismy), liturgické a hagiografické s obsáhlými popisnými pasážemi historického či místopisného charakteru (např. *Život sv. Cyrila a Metodia*); zejména u nábožensky vzdělavatelné poezie a prózy uváděné pod Š. jménem někdy nelze přesněji určit jeho autorský podíl, resp. předlohu a filiační vztahy. Příležitostně vznikaly Š. biografické práce o významných osobnostech obrozené kultury (např. dva životopisy J. Jungmanna), a literárněhistorické (*Pohled na literaturu českou věku Karla IV.*). Iniciátorská byla Š. činnost překladatelská. Vedle nepočtenějších překladů z A. Mickiewicze (*Dziady*, *Sonety krymské*, *Bajky*, *Drobné básně*) uváděl také básně Z. Krasiňského, J. U. Niemcewicze, J. G. Herdera, chorvatsko-italského básníka N. Tommasea aj. – Š. často zasahoval do společenského a kulturního života publicisticky: výzvou *Několik slov k poctivým lidem* z 1849 proklamoval jednotu českých křesťanů jako nutný předpoklad k vyřešení sociálního i národnostního problému, článkem *Památce Jungmannově* vystoupil 1859 proti nastupující literární generaci májovců, kterou vinil z indiferentismu a nedostatku národního uvědomění. Š. pozice v literatuře (ironizovaná např. Nerudovým referátem o prvním svazku Sebraných spisů) i v české společnosti, lidsky zproblematizovaná již jeho protektorským vztahem k B. Němcové, dále údajným udavačstvím vůči J. V. Fričovi po jeho návratu z vězení, I. J. Hanušovi a A. Smetanovi, se stala od počátku 60. let pro mladé literáty symbolem klerikalismu a zpátečnictví, mj. i kvůli ortodoxně katolickému výkladu historických událostí a postoji v současných polemikách (např. obhajoba návratu jezuitů do Čech, útok na Renanovu knihu *Život Ježíšův*, intenzivní protihusitská kampaň v 70. letech).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Václav Jaroslavský (Vlastimil), Václav Kladenský, Václav Svatopluk Kladenský; Š., Š.-, Š.-., Št-, Václ. Š., V. K. V., V. S. K., V. St., V. Sv. K., V. Sv. Kl., V. Sv. Št., V. Š., V. Š. K., V. Št. ■ PŘÍSPĚVKY in: Blahověst (1847–53, 1855–72; 1847 Vypsání života svatých bratří Cyrila a Metoda...

i sep.; 1849 Život sv. Vojtěcha, biskupa a mučenníka, patrona národu českého, i sep.; Několik slov k poctivým lidem, i sep.; 1855 Svatá Cecilia, panna a mučennice Kristova, i sep.; 1861 Česká národnost a evangelická církev, i sep.; 1867 B Lživým apoštolům); – Boleslavan (1860–61, překl. N. Tommasea); Čas (1861); ČČM (1839, 1843); Časopis katol. duchovenstva (1860–76; 1869 články Jak mnoho asi bylo Čechů vyhnancův a vystěhovalcův po bitvě bělohorské, Česká národnost a kněžstvo katolické; 1869 životopis K. Vinařického); Časopis pro katol. duchovenstvo (1836, 1838, 1840, 1843–44); Čech (od 1871; 1873 Anežka, slavná Přemyslovna, blahoslavená prvá starší sestra chudých panen sv. Kláry, i sep.); Čes. včela (1838–39, 1845); Čes. včela (1878); Encyklopedie powszechna (Varšava 1859); F. Doucha: Obrázky posvátných příběhů (b. d., 1861); alm. Hlasové duchovenstva k slavnému dosednutí na stolec arcibiskupský... Aloysia Josefa, svobodného pána Schrenka z Notzingu... (1838); alm. Hlasy duchovenstva k ... Ferdinandovi a Marii Anně při slavnosti korunování (1836); Hronka (Banská Bystrica 1838–39); Jindy a nyní (1833, překl. z polské lit.); Kritická příloha k Nár. listům (1863–64, čl. Literatura polská, Obecný ráz literatury polské); Květy české, pokr. Květy (1834–44; BB, překl. z A. Mickiewicze, 1838 překl. epigramů J. G. Herdera); Květy (1865–72; 1866 překl. ze Z. Krasinského); Lada (1861); alm. Libussa (1847, životopis J. Jungmanna); Lit. listy (1865, překl. A. Mickiewicz: Grażyna); Lumír (1851, 1854, pův. BB a překl. z polštiny; 1860 parafráze B. Z. Krasinského); Method (1880, 1885); Mor. noviny (1861); Národ (1864); Nár. listy (1863, 1865); Nár. noviny (1849); Občan. Sedlské noviny pro Čechy a Moravany (1848–49); Pastýř duchovní (1881–86); sb. Písně pro nejmenší dítky (1850, s K. A. Vinařickým); Pokrok (1869, 1883); Poutník (1848); Pozor (1862); Pražské noviny (1846, 1851, 1854, 1859; 1854 Karlín a jeho chrám, i sep.); 1859 Památce Jungmannově → sb. Život Jana Nerudy 3, 1953, s. 260, ed. M. Novotný); Programm des k. k. altstädter Staats-Gymnasiums zu Prag (1856, Pohled na literaturu českou věku Karla IV., i sep. → Beseda 3, 1865/66, s. 85); Rodinná kronika (1863); sb. Sběrka výkladův a kázání (1853); ant. Slovanská poezije 1, 2 (1874, 1878); Slovenské noviny, příl. Světozor (Víděň 1860); Světozor (1835); Světozor (1867, 1876–77); Škola (1853–54); Škola a život, příl. Štěpnice (1856–58, 1870); Školník (1851, 1865, 1871, 1875); Včela (1850); sb. Věvec ze zpěvů vlastenských... (1835); alm. Vesna (1837–39); Videnský deník (1850); Vlastimil (1839, 1842); Zlatá Praha (1864, překl. z A. Mickiewicze a A. S. Puškina); Zlaté klasy (1853–56); – posmrtně: Světozor (1927, B Ó, Slavie má!); Vlasť (1903–04, části deníkových zápisů z 1834–44, ed. F. H. Žundálek); ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Pomněnky na cestách života (BB 1845); Cesty milosti boží 1, 2 (PP 1860); Perly nebeské čili Podob-

benství a opovědi Páně (BB 1865); České dumy (BB 1867); Harfa sionská (BB 1868); Šebestián Hněvkovský. Životopisný nástin... K slavnosti odhalení pomníku... v Zebřáce (1870); Josef Jungmann. Na památku dne 13. července 1873... (1873, s J. B. Pichlem); Z paláce a z kláštera. Obrázky ze života blahoslavené Anežky Přemyslovny (BB 1875); – posmrtně: Na Tatrách a pod Tatrami (BB 1918, ed. K. Dvořák; 1874 in Sebrané spisy básnické 1). – *Překlady a adaptace*: A. Mickiewicz: Konrad Wallenrod (1837); an. (C. Brentano): Stanislav a Aninka (1838, překl. z polského); Padesáte bajek a několik vážnějších básniček pro naše milé malíčky (1844, z něm.; 1862 s tit. Padesáte bajek); N. Wiseman: Lam-pa posvátná (1857); O. Roquett: Legenda o sv. Alžbětě Uherské. Oratorium (1866, hudba F. Liszt); viz též *Souborné vydání*. – *Ostatní práce* (nábožensky vzdělávatelná literatura, polemické a příležitostné publikace): Život sv. Alžběty, dcery krále uherského (1843); Život sv. Anny, máteře rodičky boží Marie (1843); Život sv. Antonína, vyznavače Páně (1843); Život sv. Barbory, panny a mučennice (1843); Život sv. Ferdinanda, vyznavače Páně (1843); Život sv. Františka Serafského, vyznavače Páně (1843); Život sv. Josefa, pěstouna Pána Ježíše Krista (1843); Život sv. Máří Magdaleny (1843); Život sv. Vincencia de Paul (1844); Slovo radosti k slavnosti 10. října, kteréhožto dne v ústavu k... zaopatření nevidovců... kaple sv. Rafaela posvěcena... jest (1844); Dobrá rada v potřebě (1846, s paralelním něm. vyd.); Rozmilí krajané a bratří! Občané vikariátu slánského! (1848); Ohlas účty srdečné a lásky, při slavnosti velebných druhotin kněžských... Vojtěcha Procházky, faráře u Sv. Vojtěcha v Praze... (1853); Písně ke cti sv. Cyrila a Metoda, apoštolův a dobrodincův slovanského národa, s připojeným stručným životopisem jejich (1854); Pobožnost k sv. Cyrilovi a Metodiovii, apoštolům slovanským (b. d., asi 1856); Písně májové ku poctě Panny Marie (1854; vyd. od 1874 s tit. Písně ku poctě P. Marie... při pobožnosti Májové); Život sv. Cyrila a Metodia, apoštolů slovanských (1857, s cyrilometodějskými básněmi moravských autorů); Duchovní písně, zpívané o pouťi k starobylému chrámu sv. Klementa na Levém Hradci (1857, s J. Drbohlavem); Klement Maria Hofbauer, životopisný nástin (1859); Život sv. Prokopa, opata sázavského, patrona národu českého (1859); Milosrdný Samaritán. Knížka útěchy a spasitelného vzdělání... (1860); P. T. p. odběratelům a přátelům Pozoru (1862); Pravověrný ctitel svatých Cyrila a Metodia bratří, apoštolův slovanských (1863); Renan a pravda čili Úvahy o knize Renanově Život Ježíšův (1865 ← Časopis katol. duchovenstva 1864); Pius IX., Svatý otec a nejvyšší biskup katolického křesťanstva (1869); Posvátný věvec ku poctivosti sv. Václava, mučenníka, věvody a dědice českého (1869); Řeč při posvěcení pomníku na hřbitově vysehradském pění dam Amerického klubu vzdělaného B. Němcové (1869); Vlasť a církev čili Může-li vlastencem býti

katolíků? (1870); Pocta Ducha svatého (1871); Život a osudy Mistra Jana Husi z Husince (1872, s K. Borovými); Slova víry a lásky na hrobech a mezi hroby. Památkou na svěcení rozšířeného hřbitova u Sv. Petra a Pavla na Vyšehradě (1873); U Božího hrobu. Modlitby, litanie a písně na oslavu ukřižovaného spasitele našeho (1876); Posvátné hodinky na oslavu blahoslavené Anežky České panny (1876); Vínek májový. Hodinky, litanie a písně na oslavu sv. Jana Nepomuckého, mučedníka – obránce české země (1876); Vnuček a děd. Na oslavu stříbrné svatby... Františka Josefa I. a Alžběty... (1879); Svatý Martin, biskup tourský a vyznavač Páně (1881); Starobylý chrámec sv. Martina na Vyšehradě (1881); Vidění. Proslov na oslavu sloučení Vyšehradu s Prahou (1883). – *Výbor*: in J. V.: V. Š. Spisovatel a národní buditel (1934, BB). – *Souborné vydání*: Sebrané spisy básnické (nakl. I. L. Kober, 1874, 1878, 2 sv.; 2. kniha překladův básní A. Mickiewiczových). ■ KORESPONDENCE: F. Kvapil: A. Mickiewicz v Čechách (Mickiewiczovi z 1837), Osvěta 1898, s. 631; in K. A. Vinařického Korespondence a spisy pamětní 2, 3 (Vinařickému z 1833–34, 1843, 1845, 1855; 1909, 1914, ed. V. O. Slavík); in sb. Z doby Sušilovy (F. Sušilovi z 1860; 1917, ed. P. Vychodil); P. Vychodil: Z korespondence družiny Sušilovy (B. Sylva-Tarouccovi z 1843 a 1844), Hlídká lit. 1919, s. 696 a 1920, s. 18; in Dopisy československých spisovatelů Stanko Vrazovi a Ljudevitu Gajovi (Gajovi z 1847; 1923, ed. K. Paul); F. Krčma: Dopisy přátel a příbuzných Máchovi (nejistému adresátovi z 1833–34), Lumír 1924, s. 84; in sb. Česká korespondence s Lvem Thunem (Thunovi z 1845; 1970, ed. L. Kubík). ■ REDIGOVAL *periodika*: Blahověst. Katolický týdeník (1847–52), pokr. Blahověst. Katolické hlasy (1855–61, 1861 s příl. Hlásník; od 1860 s F. Srdínkem), Občan. Sedlské noviny pro Čechy a Moravany (1848–49), Pozor (1861–63; 1863 s J. Staňkem), Pastýř duchovní (1881–86, s M. Karlachem); *kalendáře*: Nový kalendář katolický čili Poutník z Prahy (1851–63), Pečírkvův Nár. kalendář... (1872–88); *knížnice*: Bibliotéka životů svatých (1857), Besedy katolické (1860), Kazatelé slovanští (1870–73, s A. Mužíkem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: M. J. Sychra: Veleslavín. Mravoučná hospodářská kniha... (1847); Zlaté zápisky karlínské... (1854); Hlasy pro kněžstvo (1855); Druhá čítanka a mluvnice pro katolické školy v císařství rakouském (1856, s K. A. Vinařickým); Hvězda betlémská čili Duchovní cvičení v pravém životě křesťanském (1857); Patero červených korálků. Úplná modlitební kniha pro věrné katolické křesťany (1859; opr. vyd. 1862 s tit. ...aneb Uctění pěti ran Krista ukřižovaného); Sedmero proutkův ze spisů M. Jana Husi (1870); Písmo svaté. Vydání dle Vulgaty (1884–88, s A. Lenzem) od Genesis po knihu Job, úprava textu a výklad). ■

BIBLIOGRAFIE: in J. Bečka, M. Kremlová: Česka bibliografia Adama Mickiewicza 1826–1960

(Vratislav 1965). ■ LITERATURA: J. F. Nowakowski: Książd W. S., kanownik Wyszehradski, tłumacz A. Mickiewiczza (Varšava 1862); A. Krecar: V. Š. Životopisný a literární nástin (1889 ← sb. Slavín, 1888); J. V.: V. Š. Spisovatel a národní buditel (1934, s výbo-rem BB). ■ ● ref. překl. A. Mickiewicz: J. Malý, ČČM 1837, s. 490; an., Ost und West 1838, s. 32; J. S. Tomíček, Čes. včela 1839, s. 67 ●; J. G. K. (Kolár): ref. alm. Vesna (Š. báseň Ludmila), Ost und West 1838, s. 146; F. Doucha: Životové svatých a svetic božích (ref. o publikacích z 1843), Časopis pro katol. duchovenstvo 1844, sv. 2, s. 382; V. V. Tomek: ref. Život sv. Vincencia de Paul, Květy 1844, s. 559; ● ref. překl. Padesáte bajek...: M-cký, Květy 1844, s. 600; J. Příbík, Čes. včela 1845, s. 76; Š. Bačkora, Květy 1845, s. 264 ●; Fr. D. (Doucha): ref. Pomněnky na cestách života (i ref. Padesáte bajek...), Čes. včela 1845, s. 154; H. B. (K. Havlíček Borovský): Blahověst, nový časopis, Čes. včela 1847, s. 135 + Š. Pomněnky a Wolfgang Menzl (proti nařčení Š. vlasteneckých znělek z panslavismu), tamtéž, s. 286 → O literatuře (1955, s. 79) a Dílo 2 (1986, s. 340); J. J. (Jireček): ref. Pohled na literaturu českou věku Karla IV. (Programm des k. k. altstädter Staats-Gymnasiums...), Slovenské noviny (Viedeň) 1857, příl. Světozor, s. 69; J. Neruda: Smíření (odpověď na Š. čl. Památce Jungmannově, Pražské noviny 16. 11. 1859), Obrazy života 1859, s. 398 → sb. Život Jana Nerudy 2 (1953, s. 265); Z. (K. V. Zap): ref. Život sv. Prokopa..., Památky archeologické a místopisné 1861, s. 144; K. V. (K. A. Vinařický): ref. Česká národnost a evangelická církev, Časopis katol. duchovenstva 1861, s. 466; Heřman z Tardy: Odpověď proti jízlivým článkům páně Š. listu a strany pod jednou vůbec..., Hlasy ze Siona 1861, s. 174; Dr. Borový (K. Borový): ref. Renan a pravda..., Časopis katol. duchovenstva 1864, s. 630; -z.: ref. Perly nebeské, Lit. příloha k NL 1865, s. 2; an.: ref. České dumy, Čes. obzor literární 1, 1867/68, č. 1; an.: V. Š., Světozor 1869, s. 262, 271, 279; an.: Úmrtí Lubomirského... (s dopisem Štulcovi), Mor. orlice 28. 5. a 16. 7. 1872; an.: Dalemil na Vyšehradě (Š. skládá veršovanou kroniku), Lumír 1873, s. 180; an. (J. Neruda): ref. Sebrané spisy básnické 1, NL 19. 11. 1873 → Žerty hravé a dravé (1954, s. 192); Dr. J. B. P. (Pichl): Vlastenecké zpomínky, Čes. včela 1876–77 → Vlastenecké vzpomínky (1936); an.: O působnosti V. Š. (ocenění v čas. Russkij mir 1877), Světozor 1877, s. 299; ● ref. Sebrané spisy básnické 2: J. J. (Jireček), ČČM 1878, s. 438; E. Krásnohorská, Osvěta 1879, s. 163; J. Dunovský, Květy 1879, s. 247, 380 (o přednášce P. Sobotky kritizující Š. překlad Mickiewiczových Dziadů) ●; K. D. R. (V. Kadeřávek): Rückblick (s překladem BB ze sb. Harfa sionská), Politik 6. 7. 1879 + (pseud. K. D. Rawek) Klänge aus der Harfe Zions..., tamtéž 27. 7. 1879; ● 40 let kněžství: an., Světozor 1879, s. 381; an., Čes. včela 1879, s. 239 ●; J. Ježek in Zasluky duchovenstva o řeč a literaturu českou (1880); J. Malý in Naše znovuzrození 2, 5 (1880, 1883); F. Schulz: Básně původní a přeložené (první překlady Mickiewiczze),

Osvěta 1882, s. 930; an. (J. Neruda): V. Š., Humorist. listy 1882, s. 114 → Podobizny 2 (1952, s. 44); Red. (J. Emler): ref. ed. Písmo svaté..., ČČM 1884, s. 548; ● k sedmdesátinám: E. Mířiovský, Pražský týdeník 1884, č. 5; an. (J. Ježek), Zlatá Praha 2, 1884/85, s. 410, 417; F. Čenský, Osvěta 1885, s. 51 ●; A. Rubín: V. Š. Životopisný nástin, Budečská zahrada 18, 1886/87, d. 2, s. 67, 85; ● nekrology: an., Lit. listy 8, 1886/87, s. 307; J., Světozor 21, 1886/87, s. 607; J. J. (Ježek), Pastýř duchovní 7, 1886/87, s. 689; Zelený (V. Zelený), Hlas národa 10. 8. 1887; an., tamtéž 11. 8. 1887 (o Š. dobročinných odkazech); an., Čech 12. a 13. 8. 1887; an., Beseda učitelská 1887, s. 468; an., Lumír 1887, s. 358; J. Vrba, Osvěta 1887, s. 1115; an., Zábavné listy 1887, s. 406; an., Zlatá Praha 1887, s. 606 ●; J. V. Frič in Paměti (1886–87; krit. vyd. sv. 2 1960, sv. 3 1963; k tomu polemika o vztah k B. Němcové: X. Y., tj. A. Podlaha, dub., Hlas národa 3. 4. 1889); T. Škrdl in Zásluhy českého, moravského a slezského duchovenstva o zakládání knihoven, o rozšiřování knih a časopisů (1888, s. 151); E. Jelínek: Probošt vyšehradský a kníže Lubomírský, in Slovanské návštěvy (1889); M. V. (Vojáček): ref. Vlast a církev a Sedmero proutků ze spisů M. J. Husi, Hlídky lit. 1890, s. 280; J. M. Černý in Boj za právo (1893, s. 334, pastýřský list pražského arcibiskupa z 1848, autorem údajně Š.); R.: V. Š. a B. Němcová, Hlídky 1897, s. 212; F. Kvapil: A. Mickiewicz v Čechách, Osvěta 1898, s. 631; F. H. Žundálek: V. Š. a jeho paměti, Vlast 20, 1903/04, s. 51 a pokrač.; A. Stašek: Bohém a prelát, Samostatnost 1904, č. 78–83 → (s tit. v redakci Š. Pozora) Vzpomínky (1926) a Ze vzpomínek (1964); M. Karlach in Paměti proboštů vyšehradských (b. d., 1905, s. 63); V. Martinek: Překlady z A. Mickiewicze, Novina 4, 1910/11, s. 605; J. Ježek in Čtyřicet let Katolického spolku tiskového in Praze (1911); O. Jakoubek: V. Š., Vlast 30, 1913/14, s. 939; H. Traub: Z cesty pražské deputace do Inšpruka r. 1848 (dopis F. M. Klácela Š.), ČČM 1918, s. 265; J. Božek: Rozptýlené kapitoly o životě a dílech dr. I. J. Hanuš (Š. podíl na sesazení H. z univ. profesury), ČČM 1922, s. 135; L. Quis: O V. Š., Archiv lit. 1922, s. 190; O. Stehlík: Šulciana, Vlast 40, 1923/24, s. 411, 447 + Příspěvky ke studiím o P. V. Š. 1. Žádost P. V. Š. o povolení k vydání Blahověsta z r. 1846, Archa 1924, s. 257; Z. Gintl in Kněží katoličtí v českém obrození (1924, s. 108); F. Roubík: Studentské časopisy na Akademickém gymnáziu v l. 1851–1853 a básnické počátky Vítězslava Háška, Čes. revue 18, 1924/25, s. 270; K. Kazbunda: K. Havlíček a c. k. úřady v době předbřeznové. Příloha 2, ČČH 1926, s. 558 (Havlíčkův dopis Š.); J. Lukášek in B. V. Košut a náboženské poměry v revoluční době r. 1848 a za vlády absolutismu (1927); W. T. Wislocki in Jerzy Lubomirski (Lvov 1928, s. 8); J. Heidenreich (Dolanský) in Vliv Mickiewicze na českou literaturu předbřeznovou (1930); Ant. Procházka: K ideové reakci protimáchovske, sb. Listy filozofické památce Jaroslava Vlčka (1930, s. 222; Š. báseň Nový rok z 1838); ne (A. Novák): k 50. výr. úmrtí, LidN

8. a 9. 8. 1937; V. Tille in Božena Němcová (1938; rozšíř. vyd. 1947); ne (A. Novák): V. Š. o M. Janu Husovi, LidN 19. 8. 1939 + (šifra A. N.) Kněz buditel, LidN 20. 8. 1939; M. N. (Novotný): k 125. výr. nar., LidN 20. 12. 1939; R. Hrdlička: Teoretické snahy prvních dob literatury pro mládež, Úhor 1943, s. 137; Vý: k 130. výr. nar., Venkov 19. 12. 1944; O. Stehlík: Z korespondence V. Š. (dopisy B. Němcové a V. Beneše Třebízského), Vyšehrad 1945, č. 3; M. Szykowski in Polská účast v českém národním obrození 3 (1946); K. Krejčí: Nebeský, Š., Bendl, sb. Přátelský kruh Boženy Němcové (1946); skn (F. Sekanina): k 60. výr. úmrtí, NO 9. 8. 1947; V. Žáček in Cesty českých studentů na Slovensko v době předbřeznové (1948, s. 20); in K. H. Mácha: Dílo 3 (1950, s. 409, dopis V. B. Náhlovského Š. o Máchově smrti → sb. Literární pouť K. H. Máchy, 1986, s. 61); B. Němcová in Korespondence 2 a 4 (1952, s. 55, a 1961, s. 105, 111); J. B. (Beneš): P. V. S. Š., vlastenecký kněz, spisovatel, Duchovní pastýř 1954, s. 185; K. Oliva: České překlady Mickiewiczových Dziadů, Slavia 1954, s. 527; K. Polák: Nerudův boj s církevní reakcí, sb. Z doby Nerudovy (1959); S. Budín in Jan Neruda a jeho doba (1960); J. Beneš in Ač zemřeli, ještě mluví (1964, s. 360); M. Borák in Dějiny katolického tisku v českých zemích do první světové války (1968); L. Nezdařil in Česká poezie v německých překladech (1985); in Literární pouť K. H. Máchy (1986); G. Čejka: k 100. výr. úmrtí, Katol. noviny 9. 8. 1987; J. Kadlec in Přehled českých církevních dějin 2 (Řím 1987, s. 198); I. Slavík in ant. Hledání modrého květu (1988, s. 248); M. Červenka, K. Sgallová in Z večerní školy versologie 3 (1995); M. C. Putna in Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918 (1998, s. 160); in B. Němcová: Korespondence 2 (2004); S. Vejvar: Prelát V. S. Š. a konzervativní vlastenectví 19. století, sb. Posel z Budče 2006, č. 23.

vpb

Václav Šturm

* 1533 *Horšovský Týn*

† 27. 4. 1601 *Olomouc*

Jezuitský kazatel a misionář, kritik věrouky i náboženské praxe jednoty bratrské ze stanoviska obrozujícího se potridentského katolicismu.

Psal se i Sturm, Ssturem, Šturem, Štorem. V. Bitnar uvádí neověřené a jině neuváděné datum narození 28. 9. 1533. – O Š. dětství a mládí je známo jen velmi málo. Otec, snad soukeník, zemřel brzy po synově narození. Podle narážek v Š. pracích lze soudit, že vystudoval některou z utrakvistických městských škol (snad

v Klatovech) a poté pražskou univerzitu, spravovanou mladokališnickými učiteli, kteří se přikláněli k luteránství. 1555 byl spolu se svým krajanem B. Hostounským a deseti dalšími mladíky vyslán císařem Ferdinandem I. do Říma na filozofická a teologická studia. V Římě se jich ujal Ignác z Loyoly a t. r. je osobně přijal do jezuitského řádu. 1558 se Š. vrátil do Prahy do nově založené jezuitské koleje sv. Klimenta na Starém Městě a byl pověřen kázáními. Zprvu si počínal zcela neúspěšně (ostýchal se veřejně mluvit a neovládal příliš češtinu), později se však v jazyce i elokvenci velice zdokonalil. 1559 se vrátil do Říma a pokračoval ve studiu teologie. Po návratu do Prahy 1561 dostal za úkol poučit v jezuitské koleji o věrouce české bratry J. Augustu a J. Bílka. 1565 získal v Římě doktorát bohosloví. 1574 byl přeložen na nově založenou jezuitskou univerzitu v Olomouci, 1580–82 pobýval v Litomyšli, aby lépe poznal učení jednoty bratrské, a našel tu příznivce ve Vratislavu z Pernštejna, od 1582 působil opět v Olomouci. 1584 byl povolán Vilémem z Rožmberka do Čes. Krumlova a t. r. se stal superiorem nově založené jezuitské koleje. 1593–95 byl rektorem koleje sv. Klimenta na Starém Městě pražském. Od 1598 pobýval znovu v Olomouci; až do konce života se účastnil v Římě shromáždění řádu.

Veškerá Š. literární činnost byla zaměřena polemicky proti jednotě bratrské. Studium spisů P. Chelčického, bratrských autorů (J. Blahoslava, Lukáše Pražského), utrakvistických autorů (B. Bílejovského, J. Rokycany) a osobním stykem s kněžími i prostými věřícími těchto konfesí si osvojil dokonalou znalost jejich učení. Jeho analýza bratrského učení a věroučné praxe je shrnuta ve dvou jeho hlavních dílech. *Ve Srovnání víry a učení bratří starších...* rozebral formou dialogu katolického kněze a českého bratra činnost jednotlivých sborů (hlavně mladoboleslavského a habrovanského) a obratně se zaměřil na jejich vzájemné věroučné rozpory i postupné proměny jejich věrouky. Š. kritika, vycházející výlučně z bible a z některých všeobecně uznávaných církevních autorit, se neomezila jen na rozbor teologie jednoty bratrské, znalost dobových poměrů Š. umožnila poukázat také na vnitřní řevnivost mezi jednotou a ostatními evangelickými církvemi i na vnitřní nesvornost bratrských sborů; na odpověď bratří reagoval brožurkou *Krátké*

ozvání... proti kratičkému ohlášení jednoty valdenské neb boleslavské...; dalším spisem, *Apologií*, se hájil proti drsné polemice S. Uberina. V knize *Rozsouzení a bedlivé uvážení velikého kancionálu od bratří valdenských...* Š. popsal vztah mezi bratrskými písněmi a bibliickým textem; odchylky interpretoval jako rozpor mezi výroky bratří o posvátném biblickém kánonu a jejich skutečnou věroučnou praxí. Ve svém posledním spisu *Odpověď slušná a důvodná na velmi hánlivou a rouhavou obranu kancionálu bratrského* Š. sestavil bibliograficky cenný „index a poznamenání všech knih a spisův, kteříž v Srovnání víry o učení bratří starších atd. se ode mne přivozují,“ a „rejstřík, v němž se pokládá, od koho by která píseň složena aneb udělána byla“. Po Š. vzoru publikovali od 80. let 16. století polemiky s jednotou bratrskou další katoličtí autoři (V. Brosius, J. C. Kotva z Freifeldu); z opačného tábora zasáhli do těchto sporů P. Kyrmezer, M. Konečný aj. Teprve vývoj poměrů po bitvě na Bílé hoře tyto polemiky násilně uzavřel. Š. teoretickými postuláty se při sestavování svého kancionálu řídil J. Rozenplut.

KNÍŽNĚ: Srovnání víry a učení bratří starších, kteří sebe sami zákona Kristova, a jiní je valdenskými a boleslavskými, jiní pak pikharty jmenují (1582); Krátké ozvání... proti kratičkému ohlášení jednoty valdenské neb boleslavské... (1584); Krátkej spis o jednotě bratří valdenských..., sebraný z knihy... V. Š. (1585, ed. Lukáš Laetus z Telče); Apologia, to jest Obrana proti nedůvodné a nestřídme odpovědi Sylvia Uberina... (1587; s přídavkem V. Brosius: Šest důvodův pěkných a krátkých..., kterýmiž se důvodně prokazuje, že jednota bratří boleslavských z Boha není...); Rozsouzení a bedlivé uvážení velikého kancionálu od bratří valdenských, jinak boleslavských, sepsaného... (1588); Odpověď slušná a důvodná na velmi hánlivou a rouhavou obranu kancionálu bratrského (1590). ■ **VYDAL:** Psaní donatistům od sv. Augustina... (1584, překl. Adam z Vinoře). ■ **EDICE:** *Ukázky in:* Antologie z literatury české doby střední (1869; Srovnání víry, ed. J. Jireček); Výbor z literatury české doby střední (1899; Srovnání víry, ed. J. Grim). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 868, 16 004 – 16 009; C. Sommervogel: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus* 7 (Brusel 1896, sl. 1464–1465); A. Fechtnerová: *Rectores collegiorum Societatis Iesu in Bohemia, Moravia ac Silesia usque ad annum MDCCLXXIII iacentum* 1 (1993, s. 42, 71). ■ **LITERATURA:** F. M. Pelcl, M. A. Voigt: *Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler...* 3 (1777, s. 56); F. M. Pelcl: *Böhmische, mährische und schlesische Gelehrte und*

Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten... (1786, s. 2); V. V. Tomek in Geschichte der Prager Universität (1849); J. Jireček: Kancionál bratrský, ČČM 1862, s. 47 + in Rukověť 2 (1876); J. Svoboda: V. Š. a jeho boje s českými bratry, Pastýř duchovní 1884, s. 33 a pokr.; V. Roudnický: V. Š. a čeští bratři, Sborník Historického kroužku 1897, s. 74; J. Skopec: Sborník skladeb, hlavně česko-bratrských, prózou i veršem v kapitální knihovně svatovítské z l. 1580–1612. 9. Carmina a Kancionál, Věstník KČSN 1904, č. 2 (satirická báseň na Š.); A. Kroess in Geschichte der böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu 1 (Videň 1910, s. 643); V. Bitnar: Případ českého prvojezuity Hostounského, Lid. listy 29. 8. 1934 + in Postavy a problémy českého baroku literárního (1939); R. Říčan: Dějiny jednoty v přehledu, sb. Jednota bratrská 1457–1957 (1956); J. Kábrt in Počátky české bibliografie (1961, s. 111); A. Škarka in Půl tisíciletí českého písemnictví (1986); J. Kadlec in Přehled českých církevních dějin (Řím 1987; Praha 1991); J. Alexová: Čeština ve střetu protichůdných ideologií, sb. K jazyku a stylu českých barokních textů 2 (2000); A. Kubišta: Jesuitische Polemiken gegen die Brüderunität: Kontroverstheologie in den böhmischen Ländern um 1600, Acta Comeniana 2003, s. 117; M. Bedřich: V. Š. – jezuitský mistr polemik, A2 2006, č. 45.

vpb

Adam Šturm z Hranic

* kolem 1500 pravděpodobně *Hranice na Moravě*
† 5. 10. 1565 *Lipník nad Bečvou*

Skladatel duchovních písní, autor apologetických a didaktických spisů.

Psal se též Šturm Hranický. – O počátečním období Š. života nemáme spolehlivé informace. 1519 dosáhl v Praze bakalářské hodnosti. Poté vyučoval na bratrské škole v Litomyšli, kde se oženil a usadil jako měšťan. Kvůli pronásledování jednoty bratrské v Čechách se 1548 vystěhoval do Polska; společně s jinými českými bratry pobýval nejprve na panství hraběte Ondřeje z Górký (v okolí Poznaň), poté se usadil v Toruni. 1554 se vrátil do Čech a stal se úředníkem hejtmantství Pražského hradu. 1556 mu byl propůjčen erb a šlechtický přídomek. Někdy před tímto datem se přestěhoval na Moravu. Poslední roky života strávil v Lipníku n. Bečvou, kde se stal správcem bratrského sboru.

S J. Blahoslavem a J. Černým-Nigranem redigoval tzv. Šamotulský kancionál (Piesně chval božských...) a přispěl do něho 38 písněmi (Blahoslav ve své Gramatice Š. hodnotí jako nadaného básníka). Š. je též autorem apologie bratrského učení *Dialog, to jest dvou formanuo rozmlouvaní...* a veršovaného *Přídavku Mravů pro šlechetné panny a děvečky* v bratrské Summě katechismu (jako přídavek ke skladbě J. Strejce).

KNÍŽNĚ: *Dialog, to jest dvou formanuo rozmlouvaní...* (Prostějov 1543). ■ REDIGOVAL *kancionál: Piesně chval božských...* (Šamotuly 1561; tzv. Šamotulský kancionál, s J. Blahoslavem a J. Černým-Nigranem). ■ EDICE: in *Mravy ctnostné mládeži potřebné. Bratrské mravouky Jiřího Strejce, A. Š. z H. a Matouše Konečného* (1940, ed. A. Císařová-Kolářová). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Jireček in *Rukověť 2* (1876); *Knihopis* 16 003, srov. 15 793. ■ LITERATURA: A. Rybička: A. Š. z H. Nástin životopisný, ČČM 1864, s. 302; J. Bidlo in *Jednota bratrská v prvním vyhnanství* (1900); A. Císařová-Kolářová in *Žena v jednotě bratrské* (1942); A. Molnár in *Česko-bratrská výchova před Komenským* (1956); J. Kouba: *Blahoslavův Rejstřík autorů česko-bratrských písní a jeho pozdější zpracování, Miscellanea musicologica* 1962, s. 1; A. Škarka in *Půl tisíciletí českého písemnictví* (1986).

jma

Maxmilián Štván

* 14. 10. 1755 *Němčice* u Strakonice
† 13. 12. 1819 *Český Krumlov*

Dramatik a překladatel, spoluzakladatel Vlastenského divadla v Boudě.

Křtěn Maxmilián František. – Syn sládky, od 1768 žil ve Strakonících, kde otec koupil dům. Studoval (od 1769) piaristické gymnázium v Čes. Budějovicích. Na otcovo přání započal asi 1773 v Praze studia na tzv. filozofii a od 1776 studia bohoslovecká, jež však za rok opustil (1777 vysvěcen na podjáhna) a začal vést potulný život. Pod vlivem V. Tháma přešel k divadelní společnosti, po založení Vlastenského divadla tam působil do 1788 jako překladatel, dramatik a nářek. T. r. žádal o vstup do generálního kněžského semináře, ale záhy odtud utekl, byl zatčen a předán pražskému arcibiskupství, které ho vyzvalo, aby doštudoval nebo vstoupil do kláštera. Š. dokončil teologická studia 1789, ale odmítl kněžské povolání a živil se jako potulný muzikant v jižních Čechách. 1794 byla zamítnuta jeho žádost o vysvěcení, 1797 byl zatčen na potulce

a těžce onemocněl, 1798 byl dán do minoritského kláštera v Čes. Krumlově, odkud opakovaně odcházel na toulky a kde nakonec po jedné z nich zemřel na zanedbané léčení. – Faktografické údaje (zejména o Š. životě) se opírají též o rozsáhlý rukopisný materiál k období Boudy, shromážděný F. Bathou a uložený po jeho smrti v divadelním oddělení Nár. muzea.

Š. přispěl do prvního novočeského almanachu *Básně v řeči vázané* několika překlady básní Anakreontových a Catullovy, opěvujících víno a lásku. Podstatněji se uplatnil v tvorbě dramatické; jeho překladem Ifflandovy hry *Vděčnost a láska k vlasti* byla zahájena činnost Vlastenského divadla v Boudě. Repertoár této scény Š. obohatil několika původními vlasteneckými hrami z českých dějin, jejichž náměty čerpal z Hájkovy kroniky, a veselohrou *Šťastný Kašpárek*, která byla první kasperliádou uvedenou na českém divadle (texty her nebyly tištěny a žádná se nedochovala). Překladem anonymní brožury Císaře Josefa modlitební kniha Š. nadšeně propagoval josefinismus v českém prostředí. Loajální vztah k panovníckému rodu osvědčil oslavným pastýřským zpěvem ke korunovaci Marie Ludviky na českou královnu, uveřejněným v Kramériusových c. k. vlastenských novinách.

PŘÍSPĚVKY in: alm. *Básně v řeči vázané* (1785); Kramériusovy c. k. vlastenské noviny (1791). ■ **KNIŽNĚ.** *Překlad:* an.: Císaře Josefa modlitební kniha (1787). ■ **SCENICKY.** *Hry:* Drahomíra, ovdovělá kněžna česká neb Krvavé boleslavské hody (sezona 1786/87); Oldřich a Božena (1786/87); Šťastný Kašpárek (1786/87); Jiří z Poděbrad (1788). – *Překlady:* an.: Ponocný neb Česká Ančička (asi 1778, překl. a úprava libreta opery J. Tučka); A. W. Iffland (upr. V. K. Antong): *Vděčnost a láska k vlasti* (1786). ■

LITERATURA: F. Bařha: K životu a činnosti M. Š., ČLit 1955, s. 389; M. Kačer in sb. *Dějiny českého divadla* 2 (1969).

lk

Vladislav Štverák

* 28. 3. 1890 Praha

† po 1950

Překladatel francouzské literatury, autor studijních příruček francouzského jazyka.

Otec byl soustružníkem a listonošem. 1901–08 Š. vychodil reálku v Pardubicích, po soukromé

přípravě složil 1910 na českém učitelském ústavu v Praze doplňovací maturitu. 1910–19 pracoval jako učitel na obecných školách na Chrudimsku (Studnice, Hlinsko, Chlum, Chrudim, od 1913 Chrást). Zproštěn vojenské služby, studoval 1915–16 jako mimořádný, 1916–19 jako řádný posluchač francouzštinu a češtinu na pražské filoz. fakultě. 1919–37 byl profesorem češtiny a francouzštiny na obchodní akademii v Třebíči (definitivní profesor 1922; francouzštinu učil také na tamním gymnáziu). Jako člen Syndikátu čes. spisovatelů vyvíjel činnost v oblasti vzájemných vztahů česko-francouzských: pořádal jazykové kursy, v Čes. rozhlasu (Brno) uvedl řadu přednášek o Francii, které věnoval též mnoho článků původních i přeložených, naopak v Grenoblu přednášel o ČSR (za zásluhy o šíření francouzského jazyka a kultury byl dekretem francouzské vlády z května 1932 jmenován *Officier d'Académie*). 1937–45 působil jako ředitel na obchodní akademii v Prostějově, 1945–49 v Teplicích. Kvůli demonstrativnímu politickému projevu žáků obchodní akademie v květnu 1948 byl podán návrh na Š. odvolání, ve funkci nicméně zůstal (ač na zdravotní dovolené) až do konce října 1949, kdy byl penzionován.

Š. se orientoval téměř výhradně na překládání soudobých děl, většinou čtenářsky úspěšných (např. kniha sentencí a aforismů rumunské královny Carmen Sylvy), vzbuzujících pozornost dobově aktuálními náměty (např. díla V. Margueritta) či upoutávajících dobrodružným dějem a exotikou vzdálených zemí (prózy P. Dancraye, A. Galopina aj.). Soudobé autory prezentoval i časopisecky (A. Birabeau, H. Falk, R. Verceles); překládal a psal také fejetony. – Několik dalších překladů, které Š. uváděl (např. É. Gaboriau: *V osidlech vášně*, 1927; P. Dambry: *Kapitán Rascasse*, 1929), se nepodařilo ověřit.

PSEUDONYMY: Vladislav Jarolím, VI. Šesták. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Čes. slovo (1931); Květy (1912); Lid. noviny (1934); Malý čtenář (1931–32); Nár. listy (1915–16); Nár. politika; Nové ilustrované listy (1914, překl. M. Villemer: *Krásná Mírka*); Ženský obzor (1914–15, 1917–19). ■ **KNIŽNĚ.** *Překlady:* E. Aubin: *Dnešní Maroko* (1913); Carmen Sylva: *Myšlenky královniny* (1917); ant. *Zralé plody* (1919, PP autorů: H. Spont, L. Régis-Lamotte, O. Pradels, A. Delvallé, J. Rameau); Giffardovy a Payenovy povídky (1919); P. A. de Ponson du Terrail: *Královna barikád* (b. d., 1920) + *Král záletník* 1–4 (1928–29) + *Tajemství Dr. Roussella* (1933, pseud. Vladislav Ja-

rolím); É. Gaboriau: Případ vdovy Lerougeové (1924, pseud. Vladislav Jarolím) + Akta č. 113 (1928) + Upří velkoměsta (1931, pseud. Vladislav Jarolím); L. Gozlan: Křišťálový klíč (1927); P. Dancray: Podmořský poklad (1927) + Vládce Himalají (b. d., 1935); G. Sand: Markýz de Villemer (1928); J. Bertheroy: Panny syrakuské (1929); V. Hugo: Dělníci moře (1929); V. Margueritte: Pár (1929); M. Priollet: Černý kosatec (1929); A. Galopin: Lovci pardálů (b. d., 1931) + Mstitel (b. d., 1931) + Ostrov kajmanů (b. d., 1931) + V zajetí rudokožců (b. d., 1931) + Malý detektiv (b. d., 1931) + Lovci goril (b. d., 1931) + Dobrodružství Tommyho (b. d., 1931) + Malý houslista (b. d., 1931) + V džungli (b. d., 1931) + Dobrodružství dvou Francouzů v Dardanelách (b. d., 1931) + Drama na jachtě Calypso (1936); A. Malraux: Cesta královská (1933, pseud. VI. Šesták); J. J. Renaud: Dokument 127 (1934); M. Verne: Tajemství babylonské (1936). – *Ostatní práce*: La conjugaison française – Časování sloves francouzských (1924); Frazologie nepravdivých sloves francouzských (1934). ■

LITERATURA: B. H. (Hloušková): ref. překl. P. Dancray: Vládce Himalají, Úhor 1936, s. 71; V. Tichý: ref. překl. V. Margueritte (2. vyd.), Dělnická osvěta 1937, s. 227.

vs

Jiří Štýrský

† po 1531

Knihtiskař, autor duchovních písní.

Psal se též Georg Wylmschwerer. – O jeho životě nejsou kromě tiskařské činnosti zjištěny bližší údaje.

Tiskl 1521–31 v Ml. Boleslavi pro jednotu bratrskou. Vydal řadu spisů Lukáše Pražského a německý bratrský zpěvník M. Weisse; jeho typograficky nejvýznamnějším tiskem je český překlad Nového zákona. Sám skládal duchovní písně: J. Blahoslav jich 9 zařadil do Šamotulského kancionálu (a vyjádřil se o Š. hymnografické produkci pochvalně v rejstříku skladatelů bratrských písní, který zapsal do tzv. Akt jednoty bratrské).

Z PRODUKCE: Lukáš Pražský: O puovodu cierkve svaté... (1522) + Spis tento o puovodu i o pravdě knězství trojeho... (1522) + Spis... proč při přijímání k svátostem závazkové dějí se (1522) + Spis o manželství... (1523) + Spis... o moci světa... (1523) + Spis... o pokání... (1523) + Spis... otázek trojích... (1523) + Spis o dvojím přijímání... (1523) + Spis o spravedlivosti... (1524) + Odpis proti odtržencóm... (1525) + Spis... o svátosti těla a krve Pá-

ně... (1525) + Spis proti vnově povstalým odporóm... (1526) + Spis... o němžto nynějších novověrcuov neplná a necelá... viera... se ukáže (1527) + Zprávy... při službách úřadu kněžského v jednotě bratrské... (1527); Nový zákon (1525); M. Weisse: Ein neu Gesangbuchlen (1531). ■

BIBLIOGRAFIE (souplej tisků): M. Bohatcová in sb. Archiv pro bádání o životě a díle J. A. Komenského 1962, s. 54 (přl.); doplňky in sb. Z kralické tvrze 1984, s. 14). ■ LITERATURA: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); F. Bareš: Knihotisk v městě Boleslava Mladého, Památky archeologické a místopisné 19, 1900/01 (1902), s. 173; Z. Winter in Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století (1906) + in Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách (1909); J. Volf in Dějiny českého knihtisku do r. 1848 (1926); R. J. Vonka: Bratrský tisk, Ročenka českosl. knihtiskařů 1927, s. 17; Z. V. Tobolka in ed. Monumenta Bohemiae typographica 10 (1931); R. J. Vonka: Tiskařské dílo jednoty bratrské, Ročenka českosl. knihtiskařů 1936, s. 23; J. Dobrovský in O zavedení a rozšíření knihtisku v Čechách (1954); M. Bohatcová: Čtení pro bibliofily, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1958, s. 34 + Počátky publikační činnosti jednoty bratrské, sb. Archiv pro bádání o životě a díle J. A. Komenského 21, 1962, s. 44; K. Chyba in Slovník knihtiskařů v Československu od nejstarších dob do r. 1860, samost. příl. sb. Strahovská knihovna 1, 1966–10, 1975; M. Bohatcová: Výtvarná koncepce prvních bratrských bibliických tisků (Nový zákon Klaudyánův 1518 a Štýrských 1525), sb. Z kralické tvrze 1984, s. 14; A. Škarka in Půl tisíciletí českého písemnictví (1986); M. Bohatcová s jinými in Česká kniha v proměnách staletí (1990).

jk

Jindřich Štýrský

* 11. 8. 1899 Čermná u Kyšperka

† 21. 3. 1942 Praha

Výtvarník, básník a prozaik vycházející především ze snových inspirací, eseista a kritik, přední osobnost meziválečné avantgardy, zvláště surrealistického hnutí; knižní grafik a ilustrátor.

Někdy bývá chybně psán jako Štýrský. – Syn venkovského učitele a majitelky statku; Š. nevlastní sestra, která zemřela 1905, se stala objektem jeho pozdějších snových konstrukcí. 1914–18 studoval učitelský ústav v Hradci Králové. (1917 vykonal vojenskou službu v čáslavské a nymburské posádce). 1918–20 působil jako učitel v Čermné (přátelil se s P. Jilemnickým, který učil v blízkých Verměřovicích, 1920 s ním navštívil Slovensko). Od 1920 studoval

na Akademii výtvarných umění v Praze. 1922 přerušil studia a podnikl cestu do Itálie (znovu 1925), Jugoslávie (na Korčule poznal malířku Toyen) a na polynéské ostrovy. 1923 se stal členem Devětsilu a účastnil se jeho výstav. 1925–28 žil v Paříži s Toyen (jejich přátelský vztah vyústil v dlouholetou inspirační a tvůrčí součinnost), kde mj. 1926 uspořádali výstavu s názvem *Artificielisme* (ve 20. a 30. letech Š. představil své výtvarné práce též v Londýně, Tokiu, Amsterdamu, New Yorku aj., především pak několika výstavami s Toyen v Praze). 1928–29 působil jako vedoucí výpravy v Osvobozeném divadle. 1929–31 byl redaktorem časopisu Odeon, 1933 se stal členem redakční rady Volných směrů. 1932 navštívil v Provincii zříceninu zámku markýze de Sade, 1935 při pobytu v Paříži (s V. Nezvaalem) vážně onemocněl (k výtvarné práci se vrátil až po roční rekonvalescenci). 1936 pracoval v nakladatelství Sfinx. Jako přední představitel meziválečné umělecké avantgardy byl Š. členem od 1929 Levé fronty, od 1932 S. V. U. Mánes, 1934 se stal jedním ze zakladatelů Skupiny surrealistů v ČSR a v surrealistické aktivitě pokračoval až do své smrti (po 1939 ilegálně). Podlehl těžké srdeční nemoci.

Literární tvorba Š. těsně souvisela s postupy a motivy jeho mnohostranného výtvarného úsilí (malíř, grafik, fotograf, kolážista, scénograf). Po kubistických začátcích prosazovali Š. a Toyen ve 2. polovině 20. let osobitou koncepci artificialismu chápaného jako výtvarná paralela poetismu, vyzdvihující senzibilitu malíře ztotožněného s básníkem. Ve 30. letech Š. našel svůj vrcholný způsob vyjádření v surrealismu, v předmětné iracionalitě a v psychickém automatismu. I jako literát těžil především ze snové imaginace, metodou koláže spojoval dynamické záznamy podvědomých pochodů, fragmenty snových, halucinačních vizí a sledy volných asociací. Jeho texty charakterizuje snaha o syntézu reálných a iracionálních prvků, detailů skutečnosti a snu, destruktivní konfrontace protikladných způsobů vnímání i interpretace (touha a skepse, melancholie a ironie), ústící často v momenty absurdity a černého humoru. Doménu (sebeidentifikaci) svobodné tvůrčí individuality nacházel v projevech přirozených instinktů, v řádu spontaneity relativizující konvenční časoprostorové a významové proporce zobrazení a umožňující rovněž korespondenci slova a obrazu (zvláště při zpracování základ-

ních návratných motivů). Po prvních poetických prózách a básních v časopisech Disk a Pásmo využil surrealistickou, archetypálně založenou snovou obraznost a symboliku v silně eroticky zbarvené próze *Emilie přichází ke mně ve snu* (s cyklem fotografií) a v knize *Poezie*, s rozšířeným motivickým záběrem ji plně uplatnil v souboru *Sny* (kombinace slovesných a výtvarných záznamů a interpretací snů z 1925–40). Sílu básnickovy osobnosti, jeho představivost a touhu po svobodě, překonávající všednost okolního prostředí, zachytil (prostřednictvím dobových dokumentů) v úspěšně životopisné knize *Život J. A. Rimbauda*. Obdobně faktograficky koncipovaný *Život markýze de Sade* dokládá zájem o otázky vzájemného prostupování umělceho života a díla. Porozumění pro svébytnost umění a svrchanost a nekonvenčnost tvůrčí individuality (i v návaznosti na modernismus z přelomu století) je příznačné rovněž pro Š. texty kritické, manifestační a esejistické (vedle časopiseckých básní v próze a rukopisných fragmentů je shrnul soubor *Každý z nás stopuje svoji ropuchu*). Obhajoba nezávislosti poezie na vnějších programech, na cílech politických a ekonomických v člancích *Koutek generace* vyvolala rozsáhlou polemiku v levicové avantgardě (zejména K. Teige). – Š. byl vydavatelem soukromých tisků: časopisu *Erotická revue* a knižnic Edice 69 (6 sv.) a Edice surrealismu (1 sv.). Šíře jeho uměleckých aktivit zahrnovala příznačně knižní grafiku a ilustraci (např. Lautréamontovy *Zpěvy Maldororovy*) vedle přímé výtvarné spolupráce s literáty, zvláště v surrealistickém hnutí (J. Heisler); výhradně jako výtvarník Š. přispěl do časopisů *Host*, *Kmen*, *Volné směry*, do sborníků *Ani labuť ani Lůna* (1936), *Španělsku* (1937) aj.

ŠIFRY: J. Š., Š. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach *Kmene* (1932, 1934); *Čes. slovo* (1935); *Disk* (1923); *Doba* (1934, stať *Surrealistické malířství*); *prospekt Edice 69* (1931); sb. *Emil Filla* (1936, s V. Nezvaalem); *Erotická revue* (1930–33); sb. *Fronta* (1927); *Horizont* (1927); *Jarní almanach Kmene* (1932); *Kvart* (1930); *Lid. noviny* (1939); *Magazín DP* (1936); *Mezinárodní bulletin surrealismu* (1935); *Musaion* (1930); *Odeon* (1929–31; mj. 1929–30 *Koutek generace*, polemika → *Avantgarda známá a neznámá 3*, 1970, ed. Š. Vlašín); *Panoráma* (1930); *Pásmo* (1924); *ReD* (1927, manifest *Artificielisme*, s Toyen); *leták Rok* (1931); *Rozpravy Aventina* (1928, 1933); sb. *Surrealismus* (1936); *Tvar* (1929); *Tvorba* (1929); – posmrtně: *Kvart* (1945); *Revolver revue* (1994, *Fragmenty z pozůsta-*

losti, z 1939–41, ed. K. Srp); sb. Surrealistické východisko (1969); Světová literatura (1969, Markýz de Sade, ed. F. Šmejkal); kat. Štýrský a Toyen 1921–1945 (Brno 1966); V. Holan: Bagately (1988). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Život J. A. Rimbauda (1930); Emilie přichází ke mně ve snu (P 1933, bibliof.); – posmrtně: Poezie (1946, ed. V. Obrtel); Sny (PP 1970, ed. F. Šmejkal; rozšíř. vyd. 2003, ed. J. Šmejkalová; fragment vyd. 1940 K. Teige, bibliof.); Život markýze de Sade (1995, ed. L. Bydžovská); Každý z nás stopuje svoji ropuchu. Texty 1923–1940 (1996, ed. K. Srp s jinými). – *Ostatní práce*: Průvodce Paříží a okolím (1927, s V. Nečasem a Toyen; t. r. kap. Noční Paříž i samost; s tit. Paříž v noci); – posmrtně: Na jehlách těchto dní (cyklus fotografií, 1945, s BB J. Heislera; inedit. 1941 v ilegální Edici surrealismu); J. Š. Fotografické dílo 1934–35 (1982, ed. A. Moussu, tj. A. Fárová). ■ KORESPONDENCE: in Depese z konce tisíciletí. Korespondence V. Nezvala (Nezvalovi z 1925 a 1934; 1981, ed. M. Krulichová, M. Vinařová, L. Tomek). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Odeon (1929–31), Erotická revue (1930–33, bibliof.); *leták*: Rok (1931, s B. Broukem a V. Obrtelem); *knížnice*: Edice 69 (1931–33, bibliof.), Edice Surrealismu (1934, bibliof.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: M. Marten: Zastřený profil (1939, se S. Kohoutem, bibliof.). ■

BIBLIOGRAFIE: Bibliografie textů J. Š., in Každý z nás stopuje svoji ropuchu (1996); Personální bibliografie, in Š. J., Výběr kulturních výročí 1997 (Státní vědecká knihovna Ústí n. Lab. 1997). ■ LITERATURA: V. Nezval: Š. a Toyen (1938 → Dílo 20, 1974, doslov K. Teige → Zápasy o smysl moderní tvorby, 1969). ■ Ph. Soupault: Š. a Toyen, ReD 1, 1927/28, s. 217; K. Teige: Ultrafialové obrazy čili artificialismus, ReD 1, 1927/28, s. 315 → Svět stavby a básně (1966); V. Nezval: K výstavě Š. a Toyen, RA 5, 1929/30, s. 284 → Manifesty a eseje (1967); ● ref. Život J. A. Rimbauda: V. Černý, Plán 1, 1929/30, s. 734; B. V. (Václavek), ReD 3, 1929/31, s. 283; G. (F. Götz), NO 2. 3. 1930; AMP. (A. M. Píša), PL 6. 4. 1930; V. Stupka, LidN 15. 5. 1930 ●; B. Brouk in Emilie přichází ke mně ve snu (1933) → Lidská duše a sex (1992); J. Ch. (Chalupecký): J. Š. a Toyen, Čin 1933, s. 590; F. Halas: Básník (o Š. výtvarníkovi), Volné směry 30, 1933/34, s. 11 → Obrazy (1968); V. Nezval in Ulice Gît-le-coeur (1936); K. Teige in Š. a Toyen (1938, k výstavě surrealistické skupiny) → (část) Zápasy o smysl moderní tvorby (1969) a České umění 1938–1989. Programy, kritické texty, dokumenty (2001, ed. J. Ševčík, P. Morganová, D. Dušková); ● ref. Poezie: AMP (A. M. Píša), Práce 28. 3. 1946; V. Černý, KM 1946, s. 239 ●; J. Mukařovský: J. Š., in kat. J. Š. Posmrtná souborná výstava (1946) → Studie z estetiky (1966); B. Péret in kat. J. Š. (Paříž 1948); F. Šmejkal in kat. Š. a Toyen (1966); V. Effenberger: Surrealismus v tvorbě Š. a Toyen, Výtvarné umění 1967, s. 220; F. Šmejkal: Sen v díle J. Š., Výtvarné umění 1968, s. 286; V. Effenberger: Od obrazových básní k vnitřnímu modelu, in Realita a poezie (1969); P. Král in sb. Surrealistické vý-

chodisko. 1938–1968 (1969); F. Šmejkal in J. Š.: Sny (1970); M. Blahynka in J. Š.: Život J. A. Rimbauda (1972); K. Michl in Chvilé setkání, věčnost vzpomínky (1976); A. Moussu (A. Fárová) in J. Š. Fotografické dílo 1934–35 (1982); F. Šmejkal, V. Linhartová aj. in kat. Š., Toyen, Heisler (Paříž 1982); P. Fiala: Neznámý básník J. Š., Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1983, č. 4; M. Nešlehová: Dluhopis J. Štýrskému, Inicialy 1992, č. 29; K. Teige, J. Brabec in J. Š.: Poezie (1992; Teigův text → Osvobození života a poezie, 1994); ● ref. Poezie (2. vyd.): V. Šlajchrt, Mladá fronta Dnes 26. 10. 1992; J. Rulf, LidN 5. 11. 1992, příl. Národní 9; P. Král, Telegraf 19. 12. 1992 ●; L. Bydžovská, K. Srp in kat. Š., Toyen. Artificialismus (1992); ● ref. Život J. A. Rimbauda (2. vyd): O. Král, LitN 1994, č. 14; J. Pelán, LitN 1994, č. 27; I. Mojík, Romboid 1995, č. 6 ●; J. Vojvodík, D. Fliegler, A. Schönherr in J. Š.: Emilie kommt im Traum zu mir und andere erotische Prosa (Frankfurt n. M. 1994); J. Holý: ref. Emile kommt im Traum zu mir..., LitN 1994, č. 51–52; A. Dufek in kat. J. Š. On the Needles of these Days. Photographs 1934–1935 (New York 1994); L. Bydžovská in J. Š.: Život markýze de Sade (1995); ● ref. Život markýze de Sade: J. Lukeš, LitN 1995, č. 15; -jb-, Nové knihy 1995, č. 17; N. Savický ml., Mosty 1995, č. 24; J. Gabriel, LitN 1995, č. 37 ●; J. Vojvodík: Mácha und Š., Umění 1995, s. 514; K. Srp: Images without Grammar, Umění 1995, s. 551; P. Král: J. Š., předchůdce, Umění 1995, s. 568; L. Bydžovská, K. Srp: Fragmentsy snu, K. Srp: Erotická revue a Edice 69, M. Petříček: Š. v pohledu Mukařovského, vše kat. Český surrealismus 1929–1953 (1996); K. Srp in J. Š.: Každý z nás stopuje svoji ropuchu (1996); ● ref. Každý z nás stopuje...: -nej-, Nové knihy 1996, č. 42; J. Šimůnek, Svob. slovo 26. 11. 1996; J. Janda, Labyrint 1996, č. 5; J. Vojvodík, Ateliér 1997, č. 1; I. Kotrlá, Akord 1997, s. 220 ●; T. Kronbach in Immerwährender Literaturkalender Prag (1996); L. Bydžovská: Sny o knihách – knihy o snech, Grapheion 1997, č. 2; A. Kuneš: Nejstarší práce J. Š., Ateliér 1997, č. 7; A. Nádvořníková in K surrealismu (1998); J. Hůla: Surrealistický malíř a básník, LidN 11. 8. 1999; Ž. Čolakova in Český surrealismus 30. let a problém verbalizace surrealit, ČLit 1997, s. 467 + in Český surrealismus 30. let (1999); K. Srp in kat. Toyen (2000); J. Vojvodík: Oralizace a olfaktorizace oka: K psychologii čichového vnímání v díle J. Š., Umění 2000, s. 136; A. Tippnerová: K surrealistické estetice ruin: Textuální a vizuální fragmenty J. Š. k biografii markýze de Sade, tamtéž, s. 162; F. Illing in Jan Mukařovský und die Avantgarde (Bielefeld 2001); K. Srp: Erotická revue a Edice 69, Erotická revue 3 (2001, reprint) + Osvobozené libido, in J. Š.: Emilie přichází ke mně ve snu (2001, reprint); J. Vojvodík: ref. Erotická revue a Emilie přichází..., Ateliér 2001, č. 21; J. Šmejkalová in J. Š.: Poezie (2003); J. Šmejkalová a F. Šmejkal in J. Š.: Sny (2003); V. Borecký in Imaginace, hra a komika (2005); J. Vojvodík in Imagines corporis. Tělo v české moderně a avantgardě (2006).

lm